

AZS Wilno

Historia AZS w grodzie nad Wilią zaczyna się wraz z utworzeniem Uniwersytetu Stefana Batorego w 1919 r. Przede wszystkim trzeba podkreślić, że AZS był pierwszą w Wilnie organizacją sportową o tak różnorodnym i szerokim spektrum działalności. Jego działalność była na wskroś pionierska w upowszechnianiu i rozwoju sportu na Wileńszczyźnie. Nie osiągnął on wielkich sukcesów sportowych, stawiając od początku swego istnienia na działalność „wszerz”, czyli masowy rozwój kultury fizycznej wśród młodzieży wileńskiej. Klub był organizatorem wielu imprez sportowych oraz fundatorem nagród dla zwycięzców.

Nasza wiedza o wileńskim AZS-ie jest już całkiem spora. Przyczynili się do tego sami wilniuchy, którzy w 1985 r. powołali do życia sekcję seniorów byłego AZS Wilno przy Zarządzie Głównym AZS. Gromadzili wspomnienia i materiały, dzięki czemu powstał pamiątkowy album fotograficzny. Adam Ćwikliński opublikował pierwszy artykuł poświęcony swojemu klubowi¹. Większe opracowanie przygotował Wiktor Lisiecki, lecz do dziś pozostaje ono w maszynopisie (w zbiorach ZG AZS i Biblioteki Narodowej)². Cenne informacje oparte na archiwaliach wileńskich zawierają także późniejsze publikacje naukowe autorstwa Irminy Malinowskiej³ i Patryka Tomaszewskiego⁴.

W protokole posiedzenia Senatu z 29 października 1919 r. zapisano: „Delegaci Amerykańskiego Związku Młodzieży Chrześcijańskiej odbyli z Rektorem Uniwersytetu kilka konferencji, z których wynikać będzie pomoc czynna tej organizacji przy tworzeniu związków sportowych młodzieży akademickiej”. Na tej podstawie Wiktor Lisiecki stwierdził, że rektor Siedlecki wyraził wówczas zgodę na powstanie AZS i zatwierdził pierwszy skład zarządu⁵. Nie mamy niestety żadnych innych dokumentów potwierdzających początki wileńskiego AZS i dokładną datę jego powstania. Z informacji prasowych wynika, że powstał już w końcu 1919 r., skupiając około 30 studentów w trzech sekcjach: lekkoatletyki, tenisa ziemnego i piłki nożnej⁶.

Unikatowy dokument, odnaleziony przez twórców Wirtualnego Muzeum AZS w archiwach wileńskich, ma nieco późniejszą datę – pochodzi z 16 kwietnia 1920 r. Prezes AZS Franciszek Ksok

1 A. Ćwikliński, *Fragmenty z historii AZS Wilno*, [w:] *Sport i wychowanie fizyczne w środowisku akademickim. Ogólnopolska konferencja naukowa. Rzeszów 7-8 grudnia 1984*, red. K. Obodyński, Warszawa 1985, s. 129-148.

2 W. Lisiecki, *Akademicki Związek Sportowy Wilno 1919-1939* (maszynopis w zbiorach ZG AZS).

3 I. Malinowska, *Działalność Akademickiego Związku Sportowego przy Uniwersytecie Wileńskim w latach 1921-1939*, [w:] *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce*, t. VI, red. L. Nowak, Gorzów Wielkopolski 2004, s. 525-536

4 P. Tomaszewski, *Akademicki Związek Sportowy przy Uniwersytecie Stefana Batorego – zarys działalności*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna” 2016, nr 2, s. 29-42.

5 W. Lisiecki, op. cit., s. 35.

6 *Z historii AZS-u wileńskiego*, „Dekada” 1935, nr 21, s. 12.

informował w nim rektora, że kuratorem związku jest prof. Józef Ziemacki⁷. Kilka miesięcy później działalność AZS uległa zawieszeniu w związku z mobilizacją większości jego członków do walki na froncie w szeregach wojska polskiego. W toku wojny w 1920 r. Wilno zostało zajęte przez bolszewików, a później przez Litwinów.

AZS mógł się na nowo zorganizować na terenie tzw. Litwy Środkowej, powołanej do życia przez gen. Lucjana Żeligowskiego. Oficjalne rozpoczęcie jego działalności datuje się na 17 marca 1921 r., gdy zebrała się grupa entuzjastów (grono „warjatów”, jak mówiono). Prezesem zarządu AZS został ponownie Franciszek Ksok, a wiceprezesem Bohdan Dowbor. Pierwszym kuratorem AZS z upoważnienia senatu uniwersytetu był prof. Jerzy Aleksandrowicz, który sam biegał na nartach. W 1921 r. wileński AZS miał zrzeszać 180 członków (w tym 40 kobiet), uprawiających piłkę nożną, lekkoatletykę, tenis ziemny i wioślarstwo⁸. Według innych źródeł AZS Wilno posiadał wówczas 80 członków, a w 1922 r. ich liczba wzrosła do 162 i utrzymywała się na zbliżonym poziomie przez kolejne dwa lata⁹.

Kolejnym prezesem zarządu AZS Wilno został Olgierd Tarasiewicz, a w następnych latach funkcję tę niejednokrotnie powierzano profesorom: Józefowi Patkowskiemu (1926), Stefanowi Kempistemu (1928), Erwinowi Koschmidrowi (1933-1937). Do aktywnych działaczy w pierwszych okresie istnienia organizacji należał wiceprezes w latach 1921-1925 Bohdan Dowbor¹⁰.

Związek od samego początku borykał się z dużymi problemami finansowymi i lokalowymi. Na tym tle doszło zresztą dość szybko do poważnego kryzysu i zawieszenia działalności. Główną przyczyną konfliktu z władzami uniwersytetu okazała się sprawa boiska przy Collegium Czartoryskiego, przekazanego do dyspozycji AZS w 1921 r. Członkowie AZS byli bowiem odpowiedzialni za należyłą ochronę boiska podczas meczów piłkarskich. Niestety, nie sprościli temu zadaniu, przez co ogrodzenie boiska było wielokrotnie forsowane i niszczone przez kibiców. Doszło do tego, że podczas jednego z meczów w czerwcu 1922 r. kibice ciężko pobili pilnujących ogrodzenia stróżów uniwersyteckich. Z tego powodu zarząd AZS został surowo upomniany przez władze uniwersyteckie¹¹.

Ostatecznie, wobec braku poprawy sytuacji na meczach, boisko zostało odebrane AZS w grudniu 1923 r. Wcześniej pozbawiono związek prawa do korzystania z tymczasowego lokalu klubowego. W obliczu odebrania boiska oraz niemożności uzyskania w pomieszczeniach uniwersytetu „nawet prowizorycznego przytułku”, 20 grudnia 1923 r. walne zgromadzenie AZS

7 Lietuvos Centrinis Valstybes Archyvas w Wilnie (LCVA), fond 175, opis 1 (IA), sprawa 37, s. 51.

8 R. Wryk, *Narodziny i rozwój Akademickiego Związku Sportowego do roku 1949*, s. 82.

9 Archiwum PAN, Materiały Mieczysława Orłowicza, sygn. III-92, Kwestionariusz AZS Wilno, 1927 r., k. 230.

10 P. Tomaszewski, *Akademicki Związek Sportowy przy Uniwersytecie Stefana Batorego – zarys działalności*, s.

31.

11 LCVA, f. 175, op. 1 (IA), sprawa 575, Korespondencja rektora z zarządem AZS, s. 191.

podjęło uchwałę, aby zawiesić działalność do czasu „możności samodzielnej egzystencji”¹². Opiekę nad majątkiem i pracami AZS przekazano Bratniej Pomocy. Na łamach pisma „Alma Mater Vilnensis” jako przyczyny kryzysu podano obok zatargów z władzami także brak zdolności organizacyjnych i brak należytego poparcia i zainteresowania działalnością AZS wśród ogółu studentów¹³.

Rzesze akademickie domagały się jednak przywrócenia Związku. Naciskała również Centrala AZS, a władze uniwersytetu powołały specjalną Komisję Sportową. W efekcie na walnym zebraniu 10 kwietnia 1924 r. uchwalono reaktywację. Związek przyjął nowe ramy statutowe, pozwalające na autonomię poszczególnych sekcji sportowych. Utworzona wtedy Komisja Sportowa Senatu USB działała już nieprzerwanie do września 1939 r., skupiając szacownych profesorów¹⁴.

Pozostały problemy ze stale odczuwanym brakiem pieniędzy. Składki członkowskie były niskie (50 gr miesięczne), a subwencje napływające z Warszawy niewystarczające. Aby poprawić nieco sytuację finansową AZS, senat uniwersytetu podejmował cyklicznie decyzje o przyznaniu na rzecz związku części wpływów z wpisowego i innych opłat studenckich, np. 20 listopada 1925 r. postanowiono przekazać AZS 12 % tych wpływów¹⁵.

Mimo ciągłych kłopotów finansowych w 1927 r. zorganizowano miesięczny obóz sportowy w Nowiczach, gdzie prowadzono pracę w wielu kierunkach: lekkoatletyki, gier ruchowych, pływania i wioślarstwa. W tym czasie AZS powiększył swe szeregi do 303 członków (245 zwyczajnych i 58 nadzwyczajnych), w tym 83 kobiet. Działały w nim sekcje: wioślarska, narciarska, tenisowa, lekkoatletyczna, bokserska, szermiercza¹⁶. Członkowie AZS stanowili zatem ok. 10 % wszystkich studentów uniwersytetu, których było wtedy ponad 3 tysiące. Jednakże wielu studentów uprawiało sport, korzystając ze sprzętu i lokali AZS jako niezrzeszeni¹⁷.

Otrzymano wreszcie siedzibę w głównym budynku uniwersytetu przy ul. Świętojańskiej 10. Lokal klubowy składał się ze świetlicy, sekretariatu i pokoju, w którym był umieszczony stół do tenisa stołowego. W podziemiu znajdowała się sala gimnastyczna o powierzchni 250 m kw. oprzyrządowana drabinkami, linami, tablicami do koszykówki, ławkami i „koniem” oraz przyborami do uprawiania boksu. W okresie letnim cała działalność organizacyjna i sportowa koncentrowała się na przystani wioślarskiej nad Wilią przy ul. Kościuszki 12, otwartej w 1926 r.¹⁸.

W 1923 r. AZS Wilno wspólnie z 6. pp Legionów wybudował także skocznię narciarską na

12 Ibidem, s. 213-214.

13 A. Salmanowicz, *Akademicki Związek Sportowy w Wilnie*, „Alma Mater Vilnensis” 1924, z. 2, s. 100.

14 Jej pełne składy osobowe podaje H. Laskiewicz, *Kultura fizyczna na Wileńszczyźnie w latach 1900-1939. Zarys monograficzny dziejów*, Szczecin 1998, s. 117.

15 LCVA, f. 175, op. 1 (IA), sprawa 950, Protokół z posiedzenia Senatu USB, 20 XI 1925 r.

16 *Sprawozdanie z działalności Akademickiego Związku Sportowego w Wilnie za 1926 r. (od 15 X 1926 r. do 10 XI 1927 r.)*, „Alma Mater Vilnensis” 1927, z. 6, s. 39.

17 I. Malinowska, *Działalność Akademickiego Związku Sportowego przy Uniwersytecie Wileńskim w latach 1921-1939*, s. 526.

18 A. Ćwikliński, *Fragmety z historii AZS Wilno*, s. 131.

Górze Trzykrzyskiej na Antokolu. Po przeprowadzonej w 1929 r. modernizacji na obiekcie tym można było oddawać skoki o długości do 30 metrów¹⁹.

W latach 30. rosły szeregi członkowskie i liczba działających sekcji w AZS Wilno. W dokumentach archiwalnych zachowały się pełne listy członków zwyczajnych i nadzwyczajnych AZS z lat 1935, 1937 i 1939. Na początku 1935 r. związek miał 428 członków zwyczajnych²⁰, zaś 1 marca 1937 r. 456 członków zwyczajnych i 165 nadzwyczajnych²¹. W tym czasie funkcjonowało już 11 sekcji: bokserska, kajakowa, lekkoatletyczna, hokejowa, narciarska, piłki ręcznej (gier sportowych), pływacka, szermiercza, szybowcowa, wioślarska, żeglarska²². Później odnotowano jednak pewien spadek liczebności. 1 stycznia 1939 r. AZS Wilno liczył tylko 227 członków, w tym 59 kobiet. Jednocześnie rosło Koło Seniorów, które liczyło już 122 osoby²³.

Znaczącym osiągnięciem było oddanie do użytku w 1937 r. ośrodka sportów wodnych w Żydziszkach nad Jeziorem Trockim. Ośrodek powstał dzięki wsparciu finansowemu ze strony uniwersytetu, Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego oraz pracy własnej studentów. Składał się z basenu pływackiego z trampoliną. Boiska do siatkówki i koszykówki, pomostu wioślarsko-żeglarskiego, urządzeń lekkoatletycznych oraz schroniska na 40 miejsc noclegowych²⁴.

Cechą wyróżniającą wileński AZS był fakt, iż w jego działalność była zaangażowana cała plejada wybitnych wileńskich profesorów i naukowców. Pełnili oni nie tylko funkcje kuratorów i prezesów związku, ale również wiceprezesów, kierowników poszczególnych sekcji oraz członków komisji rewizyjnej. Niejednokrotnie sami startowali w zawodach uzyskując całkiem niezłe rezultaty. Bohdan Dowbor wspominał: „Dzielili oni z nami trudy organizacyjne, dotrzymywali pola w zawodach, treningach i wycieczkach turystycznych, wnosząc wysoki poziom kultury sportowej i towarzyskiej”²⁵.

Należy w tym miejscu wspomnieć takie osoby jak Jerzy Aleksandrowicz, Józef Patkowski, Tadeusz Pawlas, Stefan Kempisty, Jerzy Lande, Henryk Niewodniczański, Olgierd Chomiński, Erwin Koschmieder, Tadeusz Czeżowski, Juliusz Rudnicki, Stanisław Hiler, Jan Weyssenhoff, Michał Rejcher, Tadeusz Szeligowski, Konstanty Pietkiewicz²⁶. Każdy z nich to odrębna, bogata historia²⁷. Jako przykład niech posłuży profesor fizyki Jan Weyssenhoff, który grał wcześniej w Wiśle i Cracovii, był współzałożycielem PZPN. Napisał pierwszy w Polsce podręcznik do gry w

19 W. Lisiecki, op. cit., s. 88-90.

20 LCVA, f. 175, opis 15, sprawa 2, Lista członków zwyczajnych AZS Wilno, 1935, s. 469-474.

21 Ibidem, Listy członków AZS Wilno, 1 III 1937, s. 111-117, 122-125.

22 Ibidem, Sprawozdanie sportowe AZS Wilno za okres 1937 r., s. 94.

23 Ibidem, Lista członków AZS Wilno, 1 I 1939, s. 40-42.

24 R. Wryk, *Narodziny i rozwój...*, s. 110.

25 *Pół wieku AZS*, s. 32.

26 A. Ćwikliński, *Fragmety z historii AZS Wilno*, s. 130; J. Chelmecki, *Studenckie zrywy*, [w:] *Do mety Wilią znaczonej...*, s. 43.

27 Biogramy części z nich zawiera praca H. Laskiewicza, *Kultura fizyczna na Wileńszczyźnie...*, s. 87-99.

piłkę nożną. Pełnił funkcję wiceprezesa AZS Wilno. W jego barwach występował jako najstarszy hokeista lodowy w Polsce (w wieku 40 lat)²⁸.

Lekkoatleta Wacław Sidorowicz wspominał: „Nastrój w klubie był nadzwyczaj miły i serdeczny. Wszyscy stanowili jedną rodzinę. Najbardziej było to widać podczas rozmaitych dużych imprez, gdzie azetesiacy w taki lub inny sposób manifestowali swoją przynależność klubową. Taką na przykład doroczną imprezą był bieg sztafetowy Wilejka-Wilno. Klub nie posiadał biegaczy. Chcąc obsadzić zawody *pożyczał* członków innych sekcji. Z reguły więc w wymienionej dorocznej sztafecie uczestniczyli wioślarze i narciarze”²⁹. Większość azetesiaków w tamtych czasach uprawiała faktycznie dwie lub trzy dyscypliny.

Powyższą opinię potwierdzał Adam Ćwikliński, zwracając uwagę na życie towarzyskie w klubie: „Starsi członkowie wywierali przykładem pozytywny wpływ na zachowanie się młodszych. Nie zetknąłem się na terenie klubu z jakąkolwiek formą wyzwisk lub przekleństw (tak popularnych w obecnym środowisku sportowym). Lokal klubowy był stale otwarty i niektórzy członkowie spędzali w nim po kilka godzin dziennie. Grano w szachy i pingponga. Tańczono przy adapterze. Organizowano szopki noworoczne”³⁰.

Chociaż do wileńskiego AZS należeli też obywatele polscy wywodzący się z mniejszości narodowych (Żydzi, Białorusini, Rosjanie), studenci pochodzenia żydowskiego utworzyli w Wilnie własną organizację o podobnym charakterze. W 1924 r. Senat USB zatwierdził statut Żydowskiego Akademickiego Klubu Gimnastyczno-Sportowego „ŻAKS”, który na co dzień występował pod nazwą: Żydowski Akademicki Związek Sportowy. W pewnym momencie (rok akademicki 1931/1932) ŻAKS dorównał swoją liczebnością AZS-owi, posiadając 460 członków zrzeszonych w kilkunastu sekcjach. Jego zawodnicy odnosili sukcesy w boksie, tenisie stołowym i piłce nożnej³¹.

W Wilnie, podobnie jak w innych ośrodkach akademickich II Rzeczypospolitej, w 1932 r. powstał oddział Akademickiego Związku Morskiego. Związek ten, w 1934 r. liczący 97 członków, zajmował się m.in. organizowaniem obozów żeglarskim nad Jeziorem Trockim, regat bojerowych na jeziorze Narocz oraz spływów kajakowych³².

Należy jeszcze wspomnieć o zrzeszającym nieco zbuntowanych i awanturniczych młodych inteligentów Akademickim Klubie Włóczęgów Wileńskich, który doczekał się już zresztą bogatej literatury na swój temat. Prowadził on działalność krajoznawczą zbliżoną do sportowej, bowiem wycieczki odbywano pieszo, kajakiem lub na nartach. Jedną z takich wypraw (kajakami spod Nowego Targu do Stambułu przez Orawę, Wag, Dunaj i Morze Czarne) została udokumentowana w

28 Jan Weyssenhoff, [w:] *Mała encyklopedia sportu L-Ż*, Warszawa 1987, s. 601.

29 *Pół wieku AZS*, s. 70.

30 A. Ćwikliński, *Fragmenty z historii AZS Wilno*, s. 133.

31 P. Tomaszewski, *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie w latach 1919-1939. Studium z dziejów organizacji i postaw ideowych studentów*, Toruń 2018, s. 430-432.

32 *Ibidem*, s. 301-303.

unikatowym albumie, przechowywanym w Muzeum Uniwersytetu Warszawskiego. Album ten udostępniamy w Wirtualnym Muzeum AZS.

Na arenie ogólnopolskiej największe sukcesy odnosili siatkarze AZS Wilno. Już na pierwszych mistrzostwach Polski, rozegranych w 1929 r., zajęli czwarte miejsce. W 1935 r. zespół zdobył wicemistrzostwo Polski, zaś w 1938 r. sięgnął po tytuł mistrza Polski. Był to największy sukces sportu wileńskiego w całym okresie międzywojennym. Do najlepszych siatkarzy w drużynie należeli: Witold Gierutto, Witold Minerwin, Wiktor Szumakowicz, Witold Wieromiej³³. W siatkówce kobiecej akademickiej z Wilna trzykrotnie startowały w mistrzostwach Polski: w 1933 r. zajęły piątą lokatę, w 1934 – третią, a w 1935 r. – szóstą. Najlepszą zawodniczką była Jadwiga Kondrymowiczówna³⁴.

Wileńszczyzna stanowiła doskonały teren do rozwoju wioślarstwa. Sekcja wioślarska powstała w 1921 r. i do 1939 r. odgrywała czołową rolę w rywalizacji klubów wileńskich. Szczególne zasługi organizacyjne na tym polu położyli Bohdan Dowbor i Lech Beynar (znany jako Paweł Jasienica). Dużą rolę w popularyzacji wioślarstwa odegrali wiosłujący profesorowie: Jerzy Aleksandrowicz, Tadeusz Szeligowski, Jerzy Laude. Do końca lat 20. zawody wioślarskie przeprowadzano na Wilii, potem znaleziono do tego doskonałe warunki w Trokach. Wioślarze AZS wielokrotnie zdobywali mistrzostwo Wilna. Zajmowali też znaczącą pozycję w kraju. Najbardziej utytułowanym wioślarzem wileńskim był Jerzy Kepel – wicemistrz Polski w jedynkach (1935, 1936 i 1939). Zdobywał tytuły mistrzowskie w regatach międzynarodowych w Rydze, Budapeszcie i Paryżu. W 1935 r. wywalczył brązowy medal na akademickich mistrzostwach świata. Jego siostra Maria Kepel zdobyła w 1939 r. mistrzostwo Polski w konkurencji jedynek³⁵.

Na arenie międzynarodowej zaistnieli przede wszystkim hokeiści. AZS Wilno był trzecim po Warszawie i Poznaniu ośrodkiem akademickiego hokeja na lodzie. W latach 1928-1930 w finałach mistrzostw Polski zajmował piąte miejsce. Dwukrotnie zawodnicy z wileńskiego AZS występowali w reprezentacji narodowej, zdobywając srebrne medale w mistrzostwach Europy: w 1929 r. Władysław Wiro-Kiro, w 1931 r. Czesław Godlewski i Józef Godlewski³⁶.

Chociaż w klasyfikacji drużynowej mistrzostw Polski w lekkiej atletyce AZS Wilno zajmował odległą lokatę, posiadał kilku utalentowanych zawodników. Wacław Sidorowicz reprezentował barwy naszego kraju w trójmeczcu bałtyckim w Wilnie w 1931 r. na dystansie 1500 m, zajmując drugie miejsce za Januszem Kusocińskim. Utalentowanym miotaczem był Edward

33 R. Wryk, *Narodziny i rozwój...*, s. 119.

34 P. Tomaszewski, *Akademicki Związek Sportowy przy Uniwersytecie Stefana Batorego – zarys działalności*, s. 39.

35 I. Malinowska, *Działalność Akademickiego Związku Sportowego przy Uniwersytecie Wileńskim w latach 1921-1939*, s. 529-530. Szerzej na temat sekcji wioślarskiej AZS Wilno zob. R. Kobendza, *Działalność sekcji wioślarskiej Akademickiego Związku Sportowego w Wilnie w latach 1923-1939*, Warszawa 1991.

36 P. Tomaszewski, *Akademicki Związek Sportowy przy Uniwersytecie Stefana Batorego – zarys działalności*, s. 39.

Zieniewicz, który szczególnie w rzucie dyskiem, uzyskiwał wyniki na poziomie czołowych dyskoboli w Polsce. Równie obiecująco prezentował się Leonidas Pimonow, który niestety niezbyt przykładał się do treningów. Większość utalentowanych lekkoatletów odeszła jednak do innych klubów. Jedyne większe sukcesy w barwach AZS Wilno odniósł Witold Gierutto, zdobywając w 1935 r. trzecie miejsce w skoku wzwyż w mistrzostwach Polski³⁷. Wśród kobiet wyróżniła się Aldona Czarnocka, która w 1937 r. wywalczyła trzecie miejsce w mistrzostwach kraju w pięcioboju³⁸.

Mimo niesprzyjających warunków (brak krytego basenu pływackiego) aktywną działalność rozwijała także sekcja pływacka. Pod względem wyczynowym postawiono na pływanie długodystansowe. Na arenie krajowej liczyła się przede wszystkim kierowniczka sekcji Hanka Mincerówna. W 1935 r. pływacy AZS Wilno zdobyli na Jeziorze Trockim drużynowe wicemistrzostwo Polski w pływaniu długodystansowym³⁹.

Ze względu na dłużej trwającą zimę Wileńszczyzna posiadała świetne warunki do uprawiania narciarstwa biegowego. Już w 1921 r. powstała sekcja narciarska, dzięki trenującym biegi narciarskie profesorom USB Jerzemu Aleksandrowiczowi i Stefanowi Kempistemu⁴⁰. W sekcji działał również czynnie jako jej przewodniczący znany filozof prof. Tadeusz Czeżowski. W 1924 r. AZS wileński przyjęto do Polskiego Związku Narciarstwa⁴¹. Akademicy startowali w rozgrywanych w regionie prestiżowych imprezach narciarskich o charakterze ogólnopolskim. Od 1936 r. rozgrywano dwudniowy bieg Zułów–Wilno, poświęcony pamięci Józefa Piłsudskiego. W 1938 r. został zorganizowany bieg dookoła Wilna, porównywalny do popularnego w Skandynawii Biegu Wazów⁴².

Największą popularnością cieszyła się oczywiście piłka nożna. AZS jako jeden z pierwszych klubów w mieście założył sekcję piłki nożnej i w 1921 r. zdobył drugie miejsce w mistrzostwach Wilna. Następnie występował przez cztery sezony w klasie A. Opiekunem sekcji był prof. Jan Weyssenhoff, grający jednocześnie na obronie. W okresie zawieszania AZS Wilno w 1923 r. zawodnicy sekcji przeszli do klubu Lauda Wilno. Wkrótce sekcja się jednak odrodziła w oparciu o zawodników rozwiązanego klubu Wilia. Wreszcie w 1930 r., z powodu problemów finansowych, została ponownie zlikwidowana⁴³.

37 A. Ćwikliński, *Fragmenty z historii AZS Wilno*, s. 142-143.

38 T. Drozdek-Małołepszy, *Sport kobiet w działalności Akademickiego Związku Sportowego w okresie II Rzeczypospolitej. Zarys dziejów*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika” 2014, nr 23, s. 489.

39 I. Malinowska, *Działalność Akademickiego Związku Sportowego przy Uniwersytecie Wileńskim w latach 1921-1939*, s. 534.

40 J. Urniaż, *U podstaw – entuzjazm i praca*, [w:] *Do mety Wilią znaczonej. Sport polski na Litwie: historia i teraźniejszość*, red. H. Mażul, Wilno 2005, s. 31.

41 T. Ratkowski, *Rozwój narciarstwa w Wilnie*, [w:] *Sport akademicki w relacjach i wspomnieniach*, oprac. R. Wryk, Poznań 2009, s. 203.

42 M. Pimpicki, *Mój wileński AZS*, [w:] *Sport akademicki w relacjach i wspomnieniach*, oprac. R. Wryk, Poznań 2009, s. 225-226.

43 P. Tomaszewski, *Akademicki Związek Sportowy przy Uniwersytecie Stefana Batorego – zarys działalności*, s.

Podobnie rzecz się miała z sekcją bokserską, założoną w 1925 r. przez grupkę entuzjastów. Już rok później zorganizowali oni pierwsze zawody pięściarskie w Wilnie. Nie ciesząc się poparciem władz AZS, w 1929 r. sekcja w praktyce przestała istnieć, a jej zawodnicy przeszli do nowo powołanego Wileńskiego Klubu Bokserskiego. W 1932 r. udało się ją reaktywować, po czym bokserzy z AZS wielokrotnie zdobywali pierwsze miejsca w zawodach okręgowych, w tym mistrzostwo drużynowe w 1937 r. Słabiej im się wiodło w mistrzostwach Polski⁴⁴.

Również w pozostałych dyscyplinach członkowie AZS Wilno zaznaczali swoją obecność w przeważającej mierze na szczeblu Wilna i okręgu wileńskiego. Np. w tenisie stołowym AZS rywalizował z miejscowymi klubami polskimi i żydowskimi. W pierwszych oficjalnych mistrzostwach Wilna w 1932 r. zwyciężył konkurencyjny ŻAKS⁴⁵.

AZS Wilno nie odniósł większych sukcesów sportowych ze względu na brak tradycji sportowych w regionie. Wileńszczyzna była pod tym względem niemal „ziemią dziewiczą”. Ponadto położenie geograficzne Wilna niekorzystnie wpływało na rozwój kontaktów sportowych. Znaczne odległości od innych ośrodków AZS i sportowych w Polsce stanowiły prawdziwą przeszkodę. Kontakty z pobliską Litwą były niemożliwe z powodów politycznych. Jedynie Łotwa i Estonia dawały szansę współzawodnictwa w takich dyscyplinach jak gry sportowe i wioślarstwo⁴⁶.

W tych warunkach działacze AZS z zapałem zabrali się do popularyzacji sportu. Byli prawdziwymi pionierami. Większość dyscyplin sportowych na Wileńszczyźnie zawdzięcza swój start i rozwój właśnie azetesiakom. Dotyczy to piłki nożnej, gier sportowych, lekkoatletyki, boksu, narciarstwa, hokeja na lodzie, tenisa, pływania, żeglarstwa i bojerów.

Bibliografia:

A. Ćwikliński, *Fragmenty z historii AZS Wilno*, [w:] *Sport i wychowanie fizyczne w środowisku akademickim. Ogólnopolska konferencja naukowa. Rzeszów 7-8 grudnia 1984*, red. K. Obodyński, Warszawa 1985.

R. Kobendza, *Działalność sekcji wioślarskiej Akademickiego Związku Sportowego w Wilnie w latach 1923-1939*, Warszawa 1991.

H. Laskiewicz, *Kultura fizyczna na Wileńszczyźnie w latach 1900-1939. Zarys monograficzny dziejów*, Szczecin 1998.

W. Lisiecki, *Akademicki Związek Sportowy Wilno 1919-1939*, (maszynopis w zbiorach ZG AZS).

I. Malinowska, *Działalność Akademickiego Związku Sportowego przy Uniwersytecie Wileńskim w*

38.

44 A. Ćwikliński, *Fragmenty z historii AZS Wilno*, s. 135-138.

45 W. Pięta, *Tenis stołowy nową ofertą sportowo-rekreacyjną w Akademickim Związku Sportowym w Polsce w latach 1926-1939*, „Kultura Fizyczna” 2010, t. 9, s. 81.

46 A. Ćwikliński, *Fragmenty z historii AZS Wilno*, s. 134-135.

latach 1921-1939, [w:] *Z najnowszej historii kultury fizycznej w Polsce*, t. VI, red. L. Nowak, Gorzów Wielkopolski 2004.

M. Pimpicki, *Mój wileński AZS*, [w:] *Sport akademicki w relacjach i wspomnieniach*, oprac. R. Wryk, Poznań 2009.

T. Ratkowski, *Rozwój narciarstwa w Wilnie*, [w:] *Sport akademicki w relacjach i wspomnieniach*, oprac. R. Wryk, Poznań 2009.

A. Salmanowicz, *Akademicki Związek Sportowy w Wilnie*, „Alma Mater Vilnensis” 1924, z. 2.

Sprawozdanie z działalności Akademickiego Związku Sportowego w Wilnie za 1926 r. (od 15 X 1926 r. do 10 XI 1927 r.), „Alma Mater Vilnensis” 1927, z. 6.

P. Tomaszewski, *Akademicki Związek Sportowy przy Uniwersytecie Stefana Batorego – zarys działalności*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura Fizyczna” 2016, nr 2.

P. Tomaszewski, *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie w latach 1919-1939. Studium z dziejów organizacji i postaw ideowych studentów*, Toruń 2018.